

ПІДСЛІДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

У правовій демократичній державі підслідність кримінальних правопорушень є одним з процесуальних інститутів, пов'язаних із забезпеченням гарантій прав і законних інтересів особи в кримінальному судочинстві. Цей інститут нерозривно пов'язаний з управлінською діяльністю, з організацією на його основі чіткого розмежування функціональних повноважень і взаємодії органів, що здійснюють досудове розслідування при вирішенні заяв, повідомлень про злочини, розкриття і розслідування злочинів, оформлення і направлення матеріалів кримінального провадження до суду.

В науці кримінального процесу проблеми підслідності в тій чи іншій мірі розглядалися в працях І. Г. Башинської, С. В. Бородіна, С. Г. Волкотруба, З. З. Зіннатулліна, М. С. Салахова, А. А. Чувільова та інших правників. При цьому частина праць указаних авторів припадає на кримінально-процесуальне законодавство, яке діяло раніше.

Аналіз існуючих в юридичній літературі точок зору щодо підслідності показав, що для визначення компетенції конкретного слідчого органу досудового розслідування кримінальних правопорушень слід виходити із сукупності ознак кримінального провадження. Разом з тим підслідність — це передусім процесуальний інститут, який регулює певні суспільні відносини, тоді як ознаки, властиві самим кримінальним провадженням, не залежать від законодавця і є швидше об'єктивною передумовою підслідності, чим самою її суттю. Таким чином, сукупність ознак кримінального провадження є тим фундаментом, спираючись на який законодавець визначає, який орган повинен здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Але мають місце випадки, коли самі ознаки певної категорії кримінальних проваджень залишаються загалом незмінними, проте підслідність їх відповідно до волі законодавця істотно

змінюється. Так, якщо раніше усі справи про злочини проти безпеки виробництва (ст. 271-275 КК України) [1] були підслідні слідчим прокуратури (ст. 112 КПК України 1960 року) [3], то з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України (далі — КПК України) вони передані у ведення слідчих органів внутрішніх справ (ст. 216 КПК України) [2], хоча навряд чи можна стверджувати, що їх ознаки зазнали яких-небудь кардинальних змін.

Як свідчать статистичні показники, наведені Генеральною прокуратурою України, зміни, які відбулися у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, вплинули на кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень за ст. 271-275 Кримінального кодексу України (далі — КК України) та результати їх досудового розслідування. Так, у 2013 році органами внутрішніх справ було внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі — ЄРДР) 1457 повідомлень про кримінальні правопорушення за зазначеними статтями. Але повідомлень про підозру у вчиненні кримінального правопорушення за ст. 271-275 КК України було вручено лише 244 особам, з яких 239 проваджень направлено до суду з обвинувальним висновком. За сім місяців 2014 року органами внутрішніх справ було внесено до ЄРДР 870 повідомлень про кримінальні правопорушення зазначеної категорії, а повідомлень про підозру у їх вчиненні було вручено лише 88 особам. З загальної кількості кримінальних правопорушень за ст.ст. 271-275 КК України 78 проваджень направлено до суду з обвинувальним висновком [4].

Отже, наведені вище статистичні дані, а також аналіз слідчої практики дозволяє зробити узагальнення про найбільш важливі та нагальні проблеми підслідності кримінальних проваджень злочинів проти безпеки виробництва, що, у свою чергу, визначає перспективні напрями їх наукового розв'язання. Зокрема, потребує вирішення проблема визначення об'єктивних та суб'єктивних факторів, критеріїв, ознак та підстав, які є визначальними для законодавця при віднесенні злочинів проти безпеки виробництва до підслідності відповідного органу досудового розслідування.

Слід зазначити, що велике значення має правильний вибір законодавцем критеріїв підслідності. Як такі критерії необхідно

но обирати ознаки, які були б цілком визначеними та виключали можливість будь-якої іншої їх оцінки. Використання як критеріїв ознак, які не відповідають цій вимозі, на практиці буде породжувати спори про підслідність, що негативно вплине на стан боротьби із злочинністю.

Аналіз позицій вітчизняних і зарубіжних учених у галузі кримінального права та кримінального процесу, які досліджували питання кримінально-правової охорони конституційного права людини на безпечні умови праці та збереження її життя і здоров'я в процесі трудової діяльності (В. І. Антипова, О. О. Бахуринської, В. І. Борисова, М. С. Браїніна тощо), дозволив визначити основні ознаки злочинів проти безпеки виробництва, які мають значення для законодавця при віднесенні їх до підслідності відповідного органу досудового розслідування. На нашу думку, до таких ознак слід віднести: характер і ступінь суспільної небезпеки діяння; вид і розмір покарання, передбаченого за його скоєння; види безпеки виробництва; рівні безпеки, характер і розмір можливої шкоди та сфери її поширення; кваліфікація злочину, тобто правова оцінка цього діяння за відповідними статтями Кримінального кодексу.

Крім того, законодавцю слід враховувати реальні можливості, які мають відповідні органи досудового розслідування. Як вже було зазначено вище, розслідування злочинів, передбачених ст. 271-275 КК України, законодавець відніс до підслідності органів внутрішніх справ, поставив тим самим перед ними складні завдання, ефективно вирішення яких можливе лише за умови правильного розуміння та оцінки усього комплексу чинників, які впливають на стан безпеки виробництва, діяльність учасників виробничого процесу, та усвідомлення складних зв'язків між людиною, машиною і виробничим середовищем.

Дослідження емпіричних даних свідчить, що майже у кожному випадку розслідування злочинів проти безпеки виробництва — складний, трудомісткий та кропіткий процес, який додатково ускладнюється необхідністю визначення, пошуку, залучення та використання спеціальних знань. Відсутність таких знань та досвіду розслідування злочинів проти безпеки виробництва у слідчих органів внутрішніх справ суттєво впливає на якість та оперативність їх розкриття.

З огляду на вказане ми вважаємо, що тільки сукупність всіх зазначених критеріїв дозволяє законодавцю прийняти оптимальне рішення про визначення відповідного органу досудового розслідування, до повноважень якого буде входити розслідування злочинів проти безпеки виробництва. Це забезпечить кваліфіковане та ефективне розслідування кримінальних проваджень злочинів зазначеної категорії.

Література

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 4 квітня 2001 року (із змінами та доповненнями станом на 15 листопада 2011 року) — Режим доступу : <http://zakonl.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. — Назва з екрана.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. — К. : Юстініан, 2012. — 1328 с.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України : закон України від 28 грудня 1960 року (зі змінами і доп. станом на 1 березня 2011 року) / упоряд. : В. І. Маринів, О. Г. Щило. — Х. : Право, 2011. — 232 с.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень — грудень 2013 року. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень — серпень 2014 року [Електронний ресурс] / Генеральна прокуратура України. Офіційний веб-портал. — Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid= — Назва з екрана.